

KARTLÄGGNING AV VINNOVAS PROJEKT INOM PSYKISK
HÄLSA OCH SUICIDPREVENTION 2016–2020

ANALYSRAPPORT

Juni 2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	2
1.1	Kartläggningen bygger på portföljanalys och fallstudier	2
2.	Vinnovas finansiering av projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention	4
2.1	Totalt 167 beviljade projekt inom psykisk hälsa under åren 2016–2020	4
2.2	Vinnova har finansierat projekt inom psykisk hälsa i olika program och utlysningar	4
2.3	Vanligast att projekten inom psykisk hälsa drivs av privata företag	4
2.4	Majoriteten av projekten gör främjande och förebyggande insatser	5
2.5	Projekten arbetar inom flera olika tematiska områden	5
2.6	Barn och unga är den vanligaste målgruppen	6
2.7	De flesta projekt utvecklar nya produkter och tjänster	7
3.	Projektens resultat på kort och lång sikt	8
3.1	Individnivå: Förebyggande stöd och effektivare vård förväntas leda till färre individer med psykisk ohälsa	8
3.2	Organisationsnivå: Nya lösningar förväntas leda till effektivisering, kostnadsbesparing och nya affärsmöjligheter	8
3.3	Systemnivå: Skalbara lösningar förväntas leda till psykisk hälsa och kostnadsbesparingar för hela samhället	9
4.	Lärdomar från Vinnovas projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention	10
4.1	Flera framgångsfaktorer är avgörande för att lyckas med projektet	10
4.2	Centrala utmaningar påverkar genomförandet av projekten	11
5.	Drivkrafter och barriärer för att nå samhällseffekter	13
5.1	Drivkrafter ger projekten förutsättningar att nå samhällseffekter	13
5.2	Barriärer hindrar projekten att nå samhällseffekter	13
6.	Sammanfattande slutsatser	15

1. INLEDNING

Psykisk hälsa är ett prioriterat område i Sverige idag. Området innefattar dels att förebygga psykisk ohälsa och suicid för att minska mänskligt lidande och kostnader för hälso- och sjukvården, dels att erbjuda vård, stöd och behandling för dem som har utvecklat någon form av psykisk ohälsa.¹

Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har fått i regeringsuppdrag att samordna arbetet med att ta fram underlag till en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention, då den nuvarande strategin gick ut i slutet av 2020. Vinnova och 22 andra myndigheter deltar i regeringsuppdraget tillsammans med Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Vinnova ska göra en analys av nuläget inom sitt verksamhetsområde inklusive en bedömning av genomförda och pågående insatser resultat. Vidare ska Vinnova identifiera områden som bör prioriteras i en nationell strategi, analysera målgrupper som berörs av uppdraget samt i förekommande fall peka på utvecklingsbehov inom det egna verksamhetsområdet.²

Vinnova har under åren 2016–2020 finansierat närmare 170 projekt inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Projekten har finansierats genom olika program och utlysningar. Vinnova har gett Ramboll Management Consulting AB (fortsättningsvis Ramboll) i uppdrag att göra en kartläggning av dessa projekt. Kartläggningen ska vara ett kunskapsunderlag i framtagandet av den nya nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention.

Den här rapporten sammanfattar resultat och slutsatser från Rambolls kartläggning av Vinnovas projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention under åren 2016–2020. Rapporten besvarar följande övergripande frågeställningar:

- Hur har Vinnovas finansiering av projekt förändrats över tid (inom olika program och tematiska områden)?
- Hur beaktas främjande och förebyggande arbete i Vinnovas finansiering?
- Hur beaktas de olika perspektiven jämställdhet, barn och ungdom samt funktionshinder i Vinnovas finansiering?
- Vilka resultat har projekten gett på kort och lång sikt?
- Vilka är de viktigaste lärdomarna från projekten?
- Vilka faktorer har påverkat projektens organisering och genomförande?
- Vilka aspekter kan komma att beaktas i arbetet inför framtida insatser?

1.1 Kartläggningen bygger på portföljanalys och fallstudier

Kartläggningen består av två delar som har genomförts under maj–juni 2021. Först genomförde Ramboll en portföljanalys av samtliga pågående och avslutade projekt som Vinnova har finansierat inom området psykisk hälsa och suicidprevention under åren 2016–2020. Därefter genomförde Ramboll fallstudier av åtta av dessa projekt. Syftet med fallstudierna var att fördjupa analysen kring projektens genomförande, resultat och lärdomar. Kartläggningens två delar beskrivs närmare i följande avsnitt.

PORTFÖLJANALYS AV SAMTLIGA PROJEKT

Portföljanalysen baseras på utdrag från Vinnovas interna system. Utdraget (i form av en Excel-fil) innehåller information om alla pågående och avslutade projekt inom området psykisk hälsa och suicidprevention som Vinnova har finansierat under åren 2016–2020. Datamaterialet ger information om bland annat projekttitel,

¹ Socialstyrelsen. "Ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention". Hämtad 2021-06-15 <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/psykisk-ohalsa/nationell-strategi/>

² Socialdepartementet. Uppdrag att inkomma med underlag inför en kommande nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Regeringsbeslut S2018/04669/FS (delvis), S2018/06126/FS (delvis) och S2020/06171/FS (delvis). <https://www.regeringen.se/4a1a27/contentassets/d15e95155fc24f9999ccea87d04d6236/uppdrag-att-inkomma-med-underlag-infor-en-kommande-nationell-strategi-inom-området-psykisk-halsa-och-suicidprevention.pdf>

projektsammanfattning, beviljat nettobelopp, programtitel, projektkoordinator samt start- och slutdatum. I materialet finns ingen information om projektens resultat eller lärdomar.

Ramboll har genomfört en strukturerad analys av datamaterialet utifrån analysfrågor som tagits fram i samråd med Vinnova. Resultat och slutsatser från portföljanalysen har sammanställts i en PowerPoint-presentation.

Det bör nämnas att analys och kategorisering av projekten i hög grad baseras på Rambolls tolkning av relativt kortfattade projektsammanfattningar. Dessa sammanfattningar ger begränsad information om projektens syfte, genomförande och resultat, vilket innebär viss risk för feltolkningar. Ramboll har hanterat den här risken genom att involvera flera konsulter i arbetet med att kategorisera projekten.

FALLSTUDIER AV ÅTTA PROJEKT

Ramboll har genomfört fallstudier av åtta projekt som ingår i portföljanalysen. Projekten har valts ut av Ramboll i samråd med Vinnova. Urvalet av fallstudier speglar projektportföljen med avseende på typ av projekt, typ av aktörer som driver projekten, tematiska områden och målgrupper. Fyra av projekten var pågående och resterande fyra projekt var avslutade vid tidpunkten för fallstudierna.

Tabell 1. Fallstudier i kartläggning av Vinnovas projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention 2016–2020

Projektnamn	Projekt-ägare	Projekttyp	Tematiskt område	Målgrupp	Projektperiod
Progress Me – vård-plattform	Progress Me AB	Förebyggande	Åtstörningar	Barn och unga	apr-19 – apr-21
Heldigital behandling av barn och ungdomar med ADHD	Aryèle Holding AB	Behandling	Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning	Barn och unga	nov-19 – jan-20
Etisk AI-prediktion för att förebygga psykisk ohälsa i Corona-krisdrabbade verksam.	Populum AB	Förebyggande	Arbetsmiljö	Arbetsplatser och anställda	sep-20 – sep-21
Livskämpar – Digital följeslagare för människor som lever med eller nära självmordstankar	Livskämpar AB	Förebyggande	Suicid	Självmonds-benägna personer	sep-20 – dec-21
AI-prediktion av utfall i nätbaserad självhjälp för alkoholproblem	Region Stockholm	Behandling	Missbruk och beroende	Personer med alkohol-missbruk	apr-20 – jun-21
Förbättrad diagnostisering av mental hälsa med beskrivande ord och artificiell intelligens	Lunds universitet	Diagnostisering	Depression	Personer med psykiska sjukdomar och besvär	jun-18 – jun-21
Prevention barnfetma - hälsosam kropp	Lunds universitet	Förebyggande	Övervikt och fetma	Barn	jun-20 – dec-22
EKLIPS: Effektivisering av kliniska processer vid djup hjärn-stimulering	Uppsala universitet	Behandling	Kroniska sjukdomar	Personer med psykiska sjukdomar och besvär	jun-18 – okt-20

Fallstudierna baseras på intervjuer och dokumentstudier. Ramboll har intervjuat projektkoordinatorerna för samtliga åtta projekt. I sju av åtta fallstudier har Ramboll även intervjuat en representant för någon av de andra projektparterna som deltar i projektet. Därtill har Ramboll hämtat information från projektets lägesrapporter och i förekommande fall slutrapporter. Alla fallstudier har sammanställts i PowerPoint-presentationer.

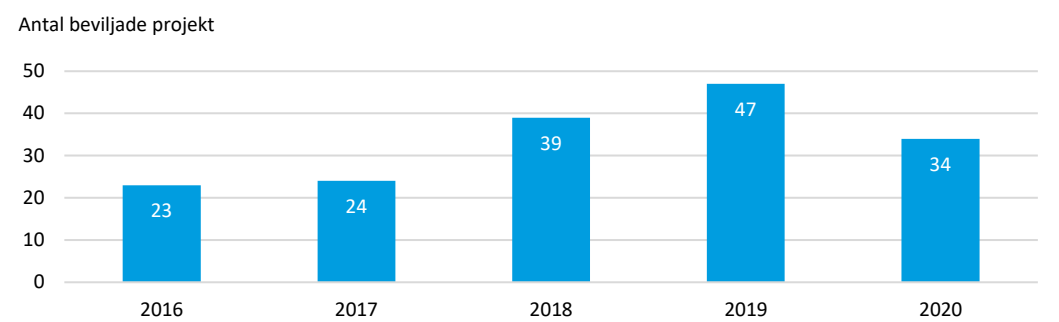
2. VINNOVAS FINANSIERING AV PROJEKT INOM PSYKISK HÄLSA OCH SUICIDPREVENTION

I det här kapitlet presenterar vi resultatet från Rambolls portföljanslys av Vinnovas projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention under åren 2016–2020.

2.1 Totalt 167 beviljade projekt inom psykisk hälsa under åren 2016–2020

Vinnova har årligen finansierat 23–47 projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention under åren 2016–2020, se Figur 1. Totalt har Vinnova finansierat 167 projekt under perioden, varav 140 har avslutats.

Figur 1. Antal beviljade projekt som Vinnova finansierar inom området psykisk hälsa, n = 167.

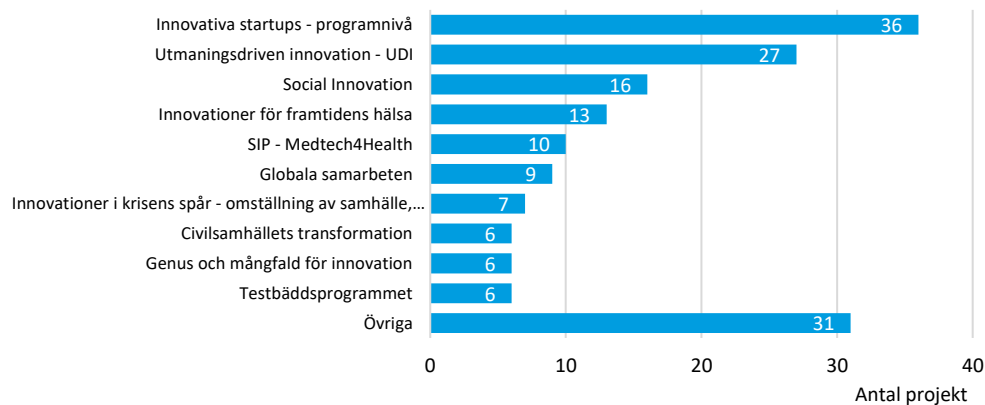

Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

2.2 Vinnova har finansierat projekt inom psykisk hälsa i olika program och utlysningar

Vinnova har finansierat projekt inom psykisk hälsa i totalt 25 program eller utlysningar under 2016–2020, se Figur 2. Flest projekt (36 st) återfinns inom programmet ”Innovativa startups”.

Figur 2. Antal projekt som Vinnova finansierat inom området psykisk hälsa 2016–2020, per program, n = 167.

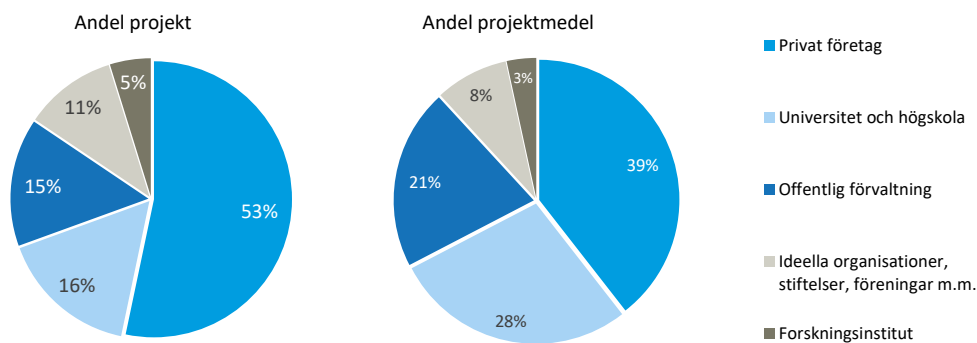

Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

2.3 Vanligast att projekten inom psykisk hälsa drivs av privata företag

Drygt hälften av projekten (53 %) som Vinnova har finansierat inom psykisk hälsa drivs av privata företag, se Figur 3. Det är även projekten som drivs av företag som tar emot mest projektfinansiering (39 %) inom psykisk hälsa.

Figur 3. Andel projekt och projektmedel per aktörstyp (projektkoordinator), n = 167.

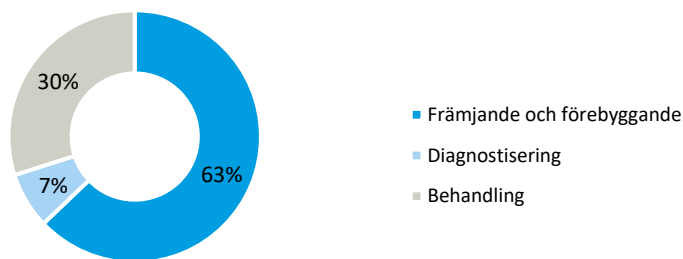

Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

2.4 Majoriteten av projekten gör främjande och förebyggande insatser

Merparten (63 %) av projekten som Vinnova har finansierat inom området psykisk hälsa har arbetat med främjande och förebyggande insatser, se Figur 4. Hit hör bland annat insatser för att förebygga stress på arbetsplatser och att främja psykisk hälsa hos grundskolelever genom fysisk aktivitet.

Figur 4. Andel av beviljade projekt inom området psykisk hälsa, 2016–2020, per typ av insats, n = 167.

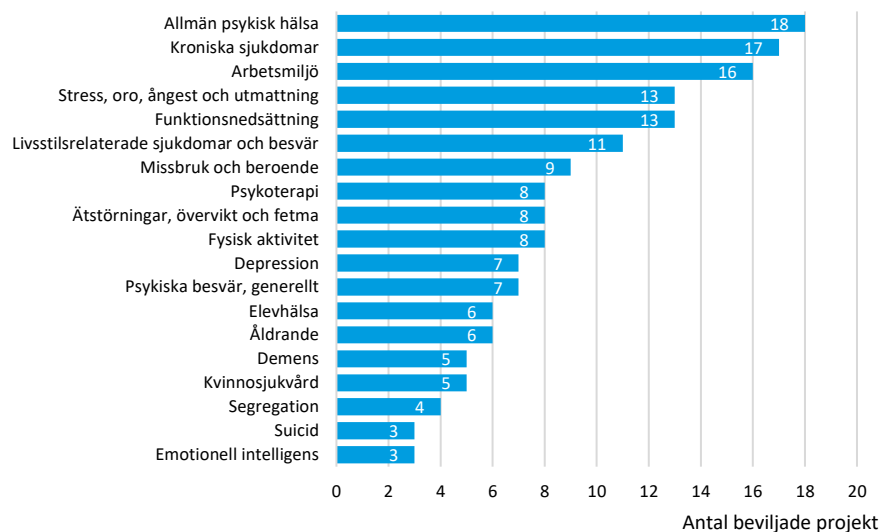
Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

2.5 Projekten arbetar inom flera olika tematiska områden

Vinnova har finansierat projekt inom en stor bredd av tematiska områden. Det tre vanligaste tematiska områdena är allmän psykisk hälsa, psykisk hälsa kopplat till kroniska sjukdomar och psykisk hälsa koppla till arbetsmiljö, se Figur 5.

Projekt inom området *allmän psykisk hälsa* har en bred ansats där insatser förväntas främja psykisk hälsa hos en bred målgrupp, exempelvis metoder för att utveckla innovationer inom hälso- och sjukvården. Projekt inom området *kroniska sjukdomar* arbetar främst med att förebygga kroniska sjukdomar samt effektivisera vården och behandlingar kopplade till kroniska sjukdomar för att öka patienternas psykiska hälsa. Projekt inom området *arbetsmiljö* arbetar framförallt med främjande och förebyggande insatser och kan till exempel handla om stress, oro, mobbning, hot och våld, och sjukskrivningar.

Figur 5. Antal projekt som Vinnova finansierat inom området psykisk hälsa 2016–2020 per tematiskt område, n = 167.

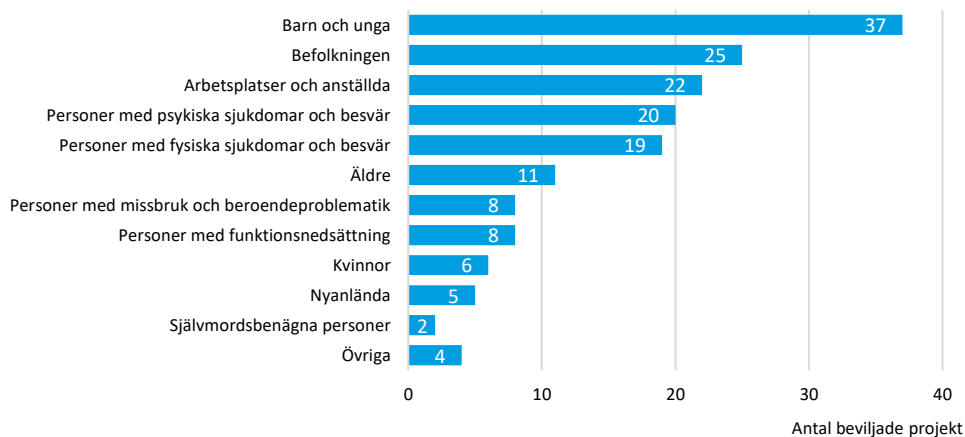
Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

2.6 Barn och unga är den vanligaste målgruppen

En stor del av projekten beaktar perspektiven jämställdhet, barn och unga samt funktionshinder genom valet av målgrupp. Portföljanalysen visar att barn och unga är den vanligaste målgruppen bland projekten, se Figur 6. Bland projekten som riktar sig till barn och unga finns en jämn fördelning mellan de som vänder sig till både barn och unga, endast barn respektive endast unga.

Flera projekt genomför insatser som vänder sig specifikt till kvinnor eller personer med funktionsnedsättning. Portföljanalysen visar att en tredjedel av alla projekt genomför insatser för målgrupper som kan benämnas som "utsatta grupper". Till dessa hör bland annat våldsutsatta kvinnor, barn och unga, hbtq-personer, personer med funktionsnedsättning och äldre.

Figur 6. Antal projekt som Vinnova finansierat inom området psykisk hälsa 2016–2020, per målgrupp, n = 167.

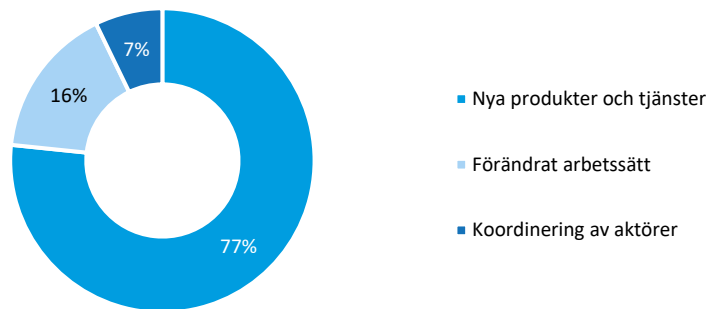
Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

Vinnovas sammanfattande projektbeskrivningar ger begränsad information om projektens genomförande. Det är därför inte möjligt att bedöma om och hur projekten beaktar jämställdhet, barn och unga samt funktionshinder i genomförandet av projekten. I Rambolls fallstudier framkommer dock att projekten integrerar dessa perspektiv i varierande utsträckning och på olika sätt. Det finns exempelvis projekt som fokuserar på den psykiska hälsan på kvinnodominerade arbetsplatser, och projekt som särskilt fokuserar på att deras tekniska lösning ska tilltala unga användare.

2.7 De flesta projekt utvecklar nya produkter och tjänster

Vinnova har finansierat projekt som utvecklar lösningar i form av nya produkter och tjänster, förändrat arbetssätt och koordinering av aktörer. En stor majoritet (77 %) av projekten fokuserar på att utveckla nya produkter och tjänster, se Figur 7. Majoriteten av dessa projekt handlar om att ta fram nya digitala verktyg eller lösningar, exempelvis digitala verktyg för psykoterapi eller digitala applikationer som används i syfte att förebygga eller behandla psykiska sjukdomar. Att projekten fokuserar på teknikutveckling hör sannolikt ihop med att det framförallt är privata företag som driver projekten.

Figur 7. Andel projekt per typ av förväntat projektresultat, n = 167.

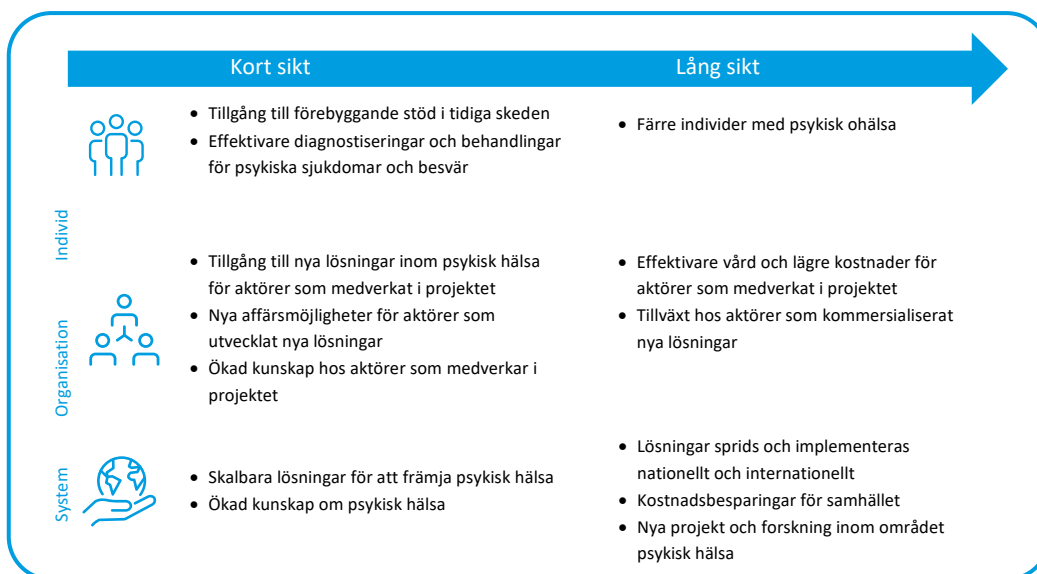
Källa: Vinnova, Rambolls bearbetning.

3. PROJEKTENS RESULTAT PÅ KORT OCH LÅNG SIKT

I det här kapitlet presenterar vi projektens främsta resultat på kort och lång sikt. Beskrivningen baseras på Rambolls fallstudier av åtta projekt. Det bör dock nämnas att det i de flesta fall handlar om *förväntade* resultat, snarare än *faktiska* resultat, eftersom projekten är pågående eller nyligen har avslutats. I dagsläget är det inte möjligt att beskriva förväntade resultat på kort och lång sikt för hela projektportföljen eftersom den informationen inte finns sammanställd.

Projekten förväntas ge resultat på individ-, organisations- och systemnivå på både kort och lång sikt, se Figur 8. För ytterligare information om projektens resultat hänvisas till respektive fallstudie.

Figur 8. Projektens främsta resultat på kort och lång sikt.

3.1 Individnivå: Förebyggande stöd och effektivare vård förväntas leda till färre individer med psykisk ohälsa

Samtliga projekt i fallstudierna utvecklar lösningar som på kort sikt förväntas bidra till att individer får tillgång till välfungerande främjande och förebyggande insatser, alternativt effektivare diagnostiseringar och behandlingar, kopplat till psykiska besvär eller sjukdomar. Exempelvis har två projekt tagit fram digitala applikationer som ska erbjuda individer förebyggande stöd i tidigt skede vid åtstörningar respektive suicid. Ytterligare två projekt arbetar för att förbättra och effektivisera behandlingar för att därigenom minska risken för svåra psykiska besvär och biverkningar.

På lång sikt förväntas samtliga projekt i fallstudierna leda till förbättrad psykisk hälsa i samhället genom främjande och förebyggande insatser, samt effektivare diagnostisering eller behandling.

3.2 Organisationsnivå: Nya lösningar förväntas leda till effektivisering, kostnadsbesparing och nya affärsmöjligheter

På kort sikt leder projekten till att de aktörer som deltagit i projekten får tillgång till nya lösningar inom psykisk hälsa, antingen främjande och förebyggande, diagnostisering eller behandling. Till exempel utvecklar ett projekt AI-lösningar för att förutse och förebygga psykosocialt relaterad sjukfrånvaro som en av projektparterna förväntas införa i sin verksamhet. Ett annat projekt utvecklar digitala lösningar för att diagnostisera depression och ångest som testas och förväntas implementeras hos de vårdgivare som deltar i projektet. Flera av projekten förväntas även resultera i nya affärsmöjligheter för de företag som är tänkta att kommersialisera den produkt eller tjänst som projektet utvecklar. Dessutom leder projekten till ny kunskap och vidareutveckling av lösningen hos medverkande aktörer. Detta kan exempelvis generera fortsatt samarbete mellan aktörerna och nya projekt.

På lång sikt förväntas projekten leda till effektivare vård och lägre kostnader för de aktörer som medverkat i projektet och som implementerat de nya lösningarna. Detta förväntas ske genom bland annat bättre diagnostisering och behandling av psykiska besvär och sjukdomar. På några års sikt förväntas projekten även leda till tillväxt hos de företag som kommersialiserar de nya lösningar som projekten utvecklar.

3.3 Systemnivå: Skalbara lösningar förväntas leda till psykisk hälsa och kostnadsbesparingar för hela samhället

Projektkoordinatorerna uppger att de arbetar för att projektens framtagna lösningar ska kunna skalas upp och implementeras i olika verksamheter, både nationellt och internationellt. Flera av projekten arbetar även för att öka samhällets kunskap om psykisk hälsa. Detta sker bland annat genom externa kommunikationsinsatser och vetenskapliga publikationer.

Projektkoordinatorerna förväntar sig att projektets lösning ska bidra till psykisk hälsa och kostnadsbesparingar för samhället på längre sikt. Enligt projektkoordinatorerna sker kostnadsbesparingarna på följande sätt:

- Främjande och förebyggande insatser i tidigt skede vilket förväntas leda till att färre individer behöver söka sig till kostsam specialistvård för psykiska besvär och sjukdomar.
- Effektiv diagnostisering förväntas leda till att fler individer får tillgång till rätt behandling (tidigare) och därmed undviker långdragna vårdprocesser och sjukskrivningar.
- Effektiverare behandlingar förväntas leda till färre felbehandlingar och oönskade bieffekter och därmed minskade vårdkostnader.

Majoriteten av projekten har bidragit till eller förväntas bidra till forskning inom området psykisk hälsa. I fallstudierna framkommer att de flesta projekt bedriver forskning inom ramen för projektet, eller bidrar med data och kunskap som kan användas av forskare utanför projektet. Det finns också flera exempel på projekt där resultat och slutsatser från projektet kommer vidareutvecklas i nya projekt både i och utanför Sverige.

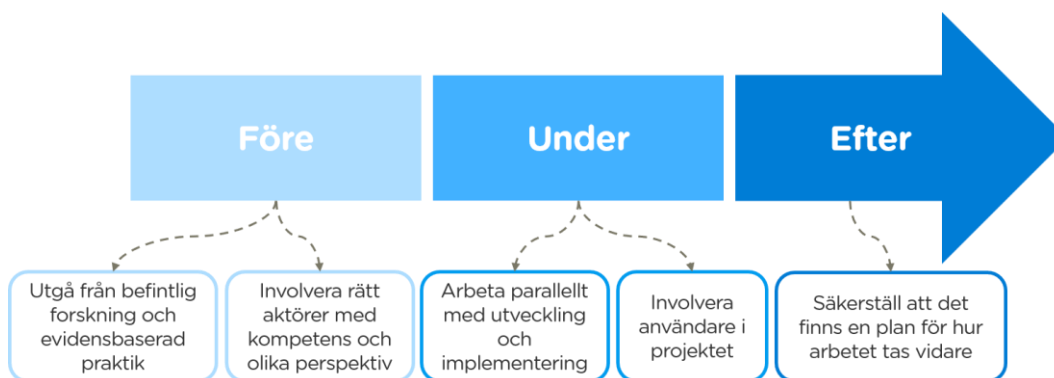
4. LÄRDOMAR FRÅN VINNOVAS PROJEKT INOM PSYKISK HÄLSA OCH SUICIDPREVENTION

I det här kapitlet presenterar vi lärdomar från projekten i form av framgångsfaktorer och utmaningar i projektgenomförandet. Lärdomarna baseras på vad som framkommit i fallstudierna. För vidare information om projektens framgångsfaktorer och utmaningar hänvisas till Rambolls sammanställning av respektive fallstudie.

4.1 Flera framgångsfaktorer är avgörande för att lyckas med projektet

Fallstudierna visar att det finns flera framgångsfaktorer som är avgörande för att lyckas med projektet, se Figur 9. Dessa faktorer påverkar genomförandet före, under och efter projektet.

Figur 9. Framgångsfaktorer före, under och efter projektet.

Källa: Ramboll.

UTGÅ FRÅN BEFINTLIG FORSKNING OCH EVIDENSBASERAD PRAKTIK

Projektkoordinatorerna pekar på vikten av att utgå ifrån forskning och evidensbaserad praktik³ för att kunna utforma träffsäkra insatser. Projekten tar sin utgångspunkt i vad som redan är känt kring fungerande insatser och använder den kunskapen för att utforma och utveckla nya lösningar eller insatser.

”Vår projektpartners verksamhet bygger på vetenskaplig grund och deras förhållningssätt rimmar väl med det vi gör i projektet.”

Projektkoordinator

Flera av de intervjuade projektkoordinatorerna lyfter fram att det idag finns många lösningar på välkända utmaningar. Samtidigt menar intervjuade projektkoordinatorer och projektparter att det saknas kunskap om vilka lösningar som ger bäst resultat och är värda att sprida. Ett viktigt första steg för projekten är därför att identifiera vad som är evidensbaserad praktik för att sedan vidareutveckla och sprida de lösningar som fungerar bäst.

INVOLVERA RÄTT AKTÖRER MED KOMPETENS OCH OLIKA PERSPEKTIV

Flera intervjuade projektkoordinatorer och projektparter menar att den konstellation av aktörer som genomför projektet är helt avgörande för projektets framgång. Det handlar, enligt intervjupersonerna, om att involvera rätt aktörer med rätt kunskap för projektets syfte. I de flesta fall innebär det att projektet involverar aktörer eller enskilda individer som har lång erfarenhet och gedigen kunskap inom området, samt stort engagemang för frågan. Det handlar även om att involvera aktörer

”Vi har sett stort värde i att ha med ett duktigt företag i projektet. De har kompletterat oss. Vi har bidragit med vår forskning och kunskap och de har möjliggjort produktifieringen.”

Projektkoordinator

³ Evidensbaserad praktik handlar om att medvetet och systematiskt sträva efter att bygga vård och omsorg enligt bästa tillgängliga kunskap. Den kunskapen hämtas från forskning, från den enskilda och från praktiken. Se vidare Kunskapsguiden. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/verksamhetsutveckling/evidensbaserad-praktik/>

som kan bidra med relevanta perspektiv till projektet, exempelvis patienter, vårdpersonal och tekniska experter. Enligt intervjuade projektkoordinatorer och projektparter behövs olika typer av kunskap och perspektiv för att utveckla träffsäkra och skalbara lösningar.

INVOLVERA ANVÄNDARE I PROJEKTET SÅ ATT LÖSNINGEN ANPASSAS EFTER FAKTISKA BEHOV OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Enligt flera projektkoordinatorer är det särskilt viktigt att involvera de tilltänkta användarna av projektets produkt. Genom att involvera användarna kan projektet anpassa sin lösning efter faktiska behov och

”Vi insåg att det är viktigt att hela tiden ta fram och utveckla nya lösningar tillsammans med användaren. Så vi säkerställer att alltid kolla med målgruppen först genom ordentlig och regelbunden undersökning”

Projektkoordinator

förutsättningar hos användarna. Det kan till exempel handla om vårdpersonal, skolpersonal eller patienter som är tänkta att använda eller tillämpa den lösning som projektet utvecklar. Vilka som är användare och behovsägare beror på tematiskt område och typ av lösning.

ARBETA PARALLELLT MED UTVECKLING OCH IMPLEMENTERING UNDER PROJEKTET

Flera projektkoordinatorer betonar vikten av att börja arbeta med implementering av lösningen tidigt i projektet. I praktiken innebär det att utvecklingen och implementeringen sker parallellt under genomförandet.

Arbets sättet lyfts fram som särskilt viktigt i projekt som utvecklar lösningar som är tänkta att implementeras i hälso- och sjukvården. Projektkoordinatorerna för dessa projekt uppger att de löpande informerar och involverar såväl chefer som personal för att därigenom lägga grunden för ett framgångsrikt införande i den ordinarie verksamheten. Genom detta tillvägagångssätt har projekten också identifierat och hanterat eventuella hinder för implementering under arbetets gång tillsammans med användarna. Enligt intervjuade projektkoordinatorer har de tilltänkta användarna värdefull kunskap om vad som kommer stå i vägen för en eventuell implementering av lösningen och hur dessa hinder bör hanteras på bästa sätt.

”Under projektet har vi jobbat i sprintar där vi löpande utvecklar, testar, förändrar och utvecklar igen. Vi har konstaterat att detta arbetssätt varit mycket framgångsrikt.”

Projektkoordinator

SÄKERSTÄLLA ATT DET FINNS EN PLAN FÖR HUR ARBETET TAS VIDARE

Alla intervjuade projektkoordinatorer uppmärksammar behovet av att arbeta långsiktigt för att nå hållbara resultat. Enligt flera av projektkoordinatorerna krävs det en plan för hur arbetet ska tas vidare när projektet

”Vi har säkrat ny finansiering och nya samarbeten som kommer möjliggöra för oss att arbeta vidare med projektiden i minst två år till. Det har även möjliggjort för oss att genomföra fler saker än vi hade tänkt från början.”

Projektkoordinator

är slut. Planen bör ge svar på hur lösningen ska skalas upp och implementeras (inom exempelvis hälso- och sjukvården), hur lösningen ska finansieras, samt vem eller vilka som ska driva arbetet vidare efter projektet. I fallstudierna framkommer att de projekt som har lyft dessa frågor tidigt under projektet också har bättre förutsättningar för att lyckas nå sina målsättningar.

4.2 Centrala utmaningar påverkar genomförandet av projekten

Ramboll har identifierat tre centrala utmaningar som påverkar genomförandet av projekten. Dessa utmaningar beskrivs närmare i följande avsnitt.

SVÅRT ATT ETABLERA SAMARBETE MED HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN I INNOVATIONSUTVECKLING

Projektkoordinatorerna vittnar om att det är svårt att etablera samarbeten med hälso- och sjukvården för att tillsammans utveckla, testa och implementera nya lösningar. Brist på tid och resurser lyfts ofta som orsaker till att vårdgivare inte deltar i utvecklingsprojekt. Enligt intervjuade projektkoordinatorer finns det också en viss skepsis och ibland motvilja till att utveckla alltför nära samarbeten med enskilda företag, vilket kan bidra till projektens svårigheter att etablera samarbeten med hälso- och sjukvården.

”Det är svårt för ett litet bolag att komma in med en ny innovativ lösning till sjukvården. Vårt projektteam har inte tagits på allvar från sjukhusets sida, vilket försvårat etablering av samarbeten”

Projektpartner

PROJEKTTIDEN RÄCKER INTE FÖR ATT NÅ HÅLLBARA RESULTAT

Flera av de intervjuade projektkoordinatorerna uppger att det är svårt att hinna nå hållbara resultat under projekttiden. De menar att detta förklaras av att projekttiden oftast är relativt kort eller att projektet har haft en alltför optimistisk tidsplan. Den bakomliggande problematiken handlar, enligt intervjuade projektkoordinatorer, om att den här typen av utvecklingsarbete tar lång tid, särskilt om lösningen ska skalas upp och implementeras inom exempelvis hälso- och sjukvården. Projektkoordinatorerna menar att en relativt kort projektperiod bidrar till att utvecklingsarbetet kommer igång och får fart, samtidigt som projektets förutsättningar att komma i mål och skapa långsiktigt hållbara resultat begränsas. Projektkoordinatorerna pekar därför på vikten av att arbeta långsiktigt och fortsätta det påbörjade arbetet, även efter avslutat projekt. I de fall som det är möjligt och lämpligt efterfrågar projektkoordinatorerna även möjlighet till fortsatt extern finansiering.

”Det tar mycket längre tid än man tror. Vi kan göra det här ordentligt eftersom vi har fått mycket resurser från Vinnova. Men många utlysningar är väldigt små så det blir ”duttigt” - vad blir impact? Det finns en stor kostnad för att överhuvudtaget komma igång.”

Projektkoordinator

SVÅRT ATT HITTA FUNGERANDE AFFÄRSMODELLER FÖR NYA LÖSNINGAR

Flera projektkoordinatorer vittnar om att det är svårt att hitta fungerande affärsmodeller för de lösningar som utvecklas inom ramen för projekten. Det handlar om att hitta modeller för att finansiera fortsatt drift och spridning av de lösningar som projekten utvecklar. Dessa utmaningar är särskilt tydliga i projekten som arbetar med främjande och förebyggande insatser, där det inte är helt givet att den aktör som finansierar insatsen också kommer kunna dra störst ekonomisk nytta av lösningen.

”Just det affärsmässiga är svårt. Det är viktigt med drivkraft och engagemang i projektgenomförandet, men vi behöver hitta sätt att driva lösningen vidare. Det funkar inte med endast kortsiktiga finansieringar.”

Projektkoordinator

5. DRIVKRAFTER OCH BARRIÄRER FÖR ATT NÅ SAMHÄLLEFFEKTER

I det här kapitlet presenterar vi drivkrafter och barriärer som påverkar projektens förutsättningar att nå samhällseffekter. Beskrivningen baseras på vad som framkommit i fallstudierna. För vidare information om projektens drivkrafter och barriärer hänvisas till Rambolls sammanställning av respektive fallstudie.

5.1 Drivkrafter ger projekten förutsättningar att nå samhällseffekter

Ramboll har identifierat följande drivkrafter för att projekten ska nå samhällseffekter.

PSYKISK OHÄLSA ÄR EN UPPMÄRKSAMMAD SAMHÄLLSUTMANING

Flera intervjuade projektkoordinatorer och projektparter menar att psykisk ohälsa har blivit en alltmer uppmärksammas samhällsutmaning under de senaste åren. Även coronapandemin har, enligt flera projektkoordinatorer, bidragit till ökat fokus på frågor som rör psykisk ohälsa. Enligt projektkoordinatorerna innebär den ökade uppmärksamheten förbättrade förutsättningar att driva utvecklingsarbete inom området. Projektkoordinatorerna vittnar om att det är fler aktörer inom alla sektorer som ser problemen samt vill bidra till utveckling, implementering och spridning av lösningar.

”Pandemin har bidragit positivt till vårt projekt då samhället har blivit mer medvetet om att vem som helst kan bli sjuk, både fysiskt och psykiskt.”

Projektkoordinator

BEHOV AV LÖSNINGAR SOM EFFEKTIVISERAR VÅRDEN OCH MINSKAR VÅRDKOSTNADER

Flera projektkoordinatorer och projektparter pekar på att det finns ett stort och tydligt behov av lösningar som kan bidra till att både effektivisera vården och minska vårdkostnader kopplat till psykisk ohälsa. De

”Vi ser att patienter inom vår målgrupp ofta får tillgång till vård i för sent skede. Det kostar samhället otroligt mycket. Det kan snabbt bli en stor kostnad om man inte tar hand om problemen i tid.”

Projektpartner

upplever att det idag finns en efterfrågan på olika typer av nya lösningar som svarar mot identifierade behov. Det gör det även lättare för projekten att få gehör för sina idéer och lösningar hos både privata och offentliga vårdgivare.

Flera projektkoordinatorer betonar särskilt att det behövs främjande och förebyggande insatser med fokus på barn och unga. Detta eftersom det finns ett tydligt samband mellan risk- och skyddsfaktorer för psykisk ohälsa hos barn och unga och psykisk ohälsa i vuxen ålder. Genom att adressera dessa faktorer är det, enligt intervjuade projektkoordinatorer, möjligt att minska framtida psykisk ohälsa i befolkningen.

TEKNISK UTVECKLING GER MÖJLIGHET TILL NYA LÖSNINGAR INOM PSYKISK HÄLSA

Projektkoordinatorerna lyfter fram att den tekniska utvecklingen, särskilt digitaliseringen, utgör en viktig drivkraft för att projekten ska kunna nå samhällseffekter. Majoriteten av projekten i fallstudierna har tagit fram nya tekniska lösningar för att förebygga, diagnostisera eller behandla psykisk ohälsa. Hälften av projekten har tagit fram nya lösningar som rör AI och automatisering. Projektkoordinatorerna för dessa projekt uppger att de upplever en större acceptans för teknikutveckling och e-hälsotjänster inom hälso- och sjukvården, jämfört med tidigare. Teknikutvecklingen, och synen på ny teknik, är därmed en drivkraft för att projekten ska kunna nå samhällseffekter.

”Psykisk hälsa och AI har en gemensam nämnare: informationsprocessande. En psykolog processar patientens information om sitt mående för att den ska må bättre. Det gör även AI.”

Projektkoordinator

5.2 Barriärer hindrar projekten att nå samhällseffekter

Utifrån fallstudierna har Ramboll identifierat följande barriärer för att nå samhällseffekter:

BEGRÄNSAD KUNSKAP OM PSYKISK OHÄLSA

Intervjuade projektledare och projektparter uppger att de upplever en begränsad kunskap hos bland annat arbetsgivare, vårdgivare och skolan om vad som bör göras för att adressera psykisk ohälsa. De menar

”Vi insåg att kunskapen inom framförallt primärvården kring störningar är väldigt låg. Det fanns därmed en större kunskapsutmaning jämfört med vad vi trodde”

Projektpartner

att det framför allt saknas kunskap om vilka typer av insatser som fungerar och ger bäst resultat. Dessutom ser flera projektledare att redan fungerande lösningar och goda exempel behöver spridas och implementeras i bredare sammanhang. Därtill lyfter flera projektledare och projektparter att det behövs mer kunskap om vikten av hälsofrämjande och förebyggande insatser för att främja psykisk hälsa, till exempel i skolan.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN ÄR SVÅR ATT FÖRÄNDRA

Flera av de intervjuade projektledarna menar att hälso- och sjukvården är trögrörlig när det gäller att testa och implementera nya lösningar som utmanar befintliga arbetssätt. Projektledare i flera projekt anser att det tar lång tid att tillämpa nya lösningar och flera uppger att de därför upplever att det tar längre tid än förväntat att nå resultat på både kort och lång sikt. De anser att det regionala självstyret inom hälso- och sjukvården också medför en utmaning när det gäller att införa nya lösningar brett inom alla eller flera regioner.

”Sjuk- och hälsovårdssystemet är svårt att förändra. Nu bygger det på att 21 regioner och 290 kommuner där alla gör olika saker. Vi är väldigt låsta i strukturer.”

Projektledare

REGULATORISKA BARRIÄRER

I intervjuerna med projektledare framkommer att regulatoriska barriärer i viss utsträckning hindrar

”GDPR och datasäkerhet. Det är väldigt viktigt men är ett regulatoriskt hinder. Det måste kännas tryggt och säkert för de som ska använda vår lösning.”

Projektledare

projekten att nå önskade resultat. Flera projektledare lyfter att lagstiftningen kring hanteringen av personuppgifter (GDPR) begränsar projektens möjligheter att använda och sprida insamlade data. Det finns även projekt som begränsas av regler och riktlinjer kring hur och när diagnostisering ska ske.

BRIST PÅ RESURSER FÖR LÅNGSIKTIGT ARBETE EFTER PROJEKTET

Hälften av de intervjuade projektledarna uppger att det är svårt men avgörande att hitta finansiering för en fortsättning efter avslutat projekt. Det behövs finansiering för att bedriva fortsatt utvecklingsarbete, sprida och implementera framtagna lösningar.

Projektledarna vittnar om att det är särskilt svårt att hitta finansiering för lösningar som ska främja och förebygga psykisk ohälsa. Projektledarna för sådana projekt menar att befintliga ekonomiska styrsystem inom offentlig sektor i stor utsträckning saknar mekanismer för att stödja de kortsiktiga investerings-kostnader som förebyggande insatser medför. Befintliga styrsystem är konstruerade för att leverera vård och behandling av psykisk ohälsa, snarare än att uppmuntra proaktiva hälsofrämjande och förebyggande insatser.

”Vi hade inte kunnat gå vidare med vår lösning om vi inte hade säkrat annan finansiering. Då hade projektet endast resulterat i publikationer och troligtvis inte haft samma möjlighet att skapa långsiktig skillnad som nu.”

Projektledare

6. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

I det här kapitlet presenterar vi Rambolls slutsatser från kartläggningen av Vinnovas projekt inom psykisk hälsa och suicidprevention 2016–2020.

- Vinnovas finansiering har möjliggjort flera nya lösningar inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Vinnova har finansierat totalt 167 projekt inom området psykisk hälsa och suicidprevention under åren 2016–2020. Finansieringen har skett inom ramen för flera olika program och utlysningar. De projekt som Vinnova har finansierat utvecklar framför allt nya produkter eller tjänster som på olika sätt ska bidra till psykisk hälsa och suicidprevention. Merparten av projekten drivs av privata företag.
- Vinnova har främst finansierat främjande och förebyggande insatser inom psykisk hälsa. Drygt hälften av projekten arbetar med främjande och förebyggande insatser. Knappt en fjärdedel av projekten tar fram lösningar som är vänder sig till barn och unga. Projektkoordinatorena för dessa projekt betonar vikten av främjande och förebyggande insatser med fokus på barn och unga eftersom det finns ett tydligt samband mellan risk- och skyddsfaktorer för psykisk ohälsa hos barn och unga och psykisk ohälsa i vuxen ålder. Genom att adressera dessa faktorer är det, enligt intervjuade projektkoordinatörer, möjligt att minska framtida psykisk ohälsa i befolkningen.
- Projekten förväntas ge resultat på individ-, organisations- och systemnivå på både kort och lång sikt. De lösningar som projekten utvecklar förväntas ge enskilda individer förebyggande stöd och effektivare vård på kort sikt. Det ska på längre sikt leda till förbättrad psykisk hälsa hos individerna i fråga. Projekten bidrar också till att de aktörer som deltagit i projekten får tillgång till nya lösningar inom psykisk hälsa, antingen främjande och förebyggande, diagnostisering eller behandling. Dessa lösningar förväntas leda till effektivisering, kostnadsbesparingar och affärsmöjligheter för de aktuella aktörerna. De skalbara lösningarna och den kunskap som projekten genererar på systemnivå förväntas leda till ökad psykisk hälsa och kostnadsbesparingar för hela samhället.
- Projekten har bidragit med lärdomar kring utformning och genomförande av projekt inom psykisk hälsa. Fallstudierna visar att flera framgångsfaktorer är avgörande för att lyckas med den här typen av projekt: 1) utgå från befintlig och evidensbaserad praktik, 2) involvera rätt aktörer med kompetens och olika perspektiv, 3) involvera användare i projektet så att lösningen anpassas efter faktiska behov och förutsättningar, 4) arbeta parallellt med utveckling och implementering under projektet, samt 5) säkerställ att det finns en plan för hur arbetet tas vidare efter projektet. Projekten har även upplevt utmaningar i genomförandet av projekten. Det handlar till exempel om svårigheter att etablera samarbeten med hälso- och sjukvården, att projekttiden upplevs som alltför kort för att nå hållbara resultat, samt utmaningar i att hitta fungerande affärsmodeller för de nya lösningarna.
- Projekten har goda förutsättningar att bidra till samhällseffekter. Enligt intervjuade projektkoordinatörer och projektparter finns det flera viktiga drivkrafter som ger projekten goda förutsättningar att nå samhällseffekter. Ökad uppmärksamhet kring psykisk ohälsa som samhällsutmaning, stort behov av nya lösningar inom hälso- och sjukvården, samt den tekniska utvecklingen är exempel på sådana drivkrafter. Samtidigt finns det också barriärer som utgör hinder för projektens möjligheter att nå samhällseffekter. Projektkoordinatörer pekar bland annat på begränsad kunskap om psykisk ohälsa hos många centrala aktörer, att hälso- och sjukvården är svår att förändra, regulatoriska begränsningar samt brist på resurser för långsiktigt arbete efter projektet. Dessa faktorer är, enligt projektkoordinatörer, barriärer som bör adresseras och i möjligaste mån undanröjas för att möjliggöra fortsatt utveckling inom området psykisk hälsa.